

United Saks (Teu proude)

30.06.2008

Vrijgesteld van het griffierecht.
Afschrift ter kennis gebracht in
uitvoering van artikel 492 van
het Gerechtelijk Wetboek.

Gr. nr.

Rep. nr.

**DE BURGERLIJKE RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG, ZITTING
HOUDENDE TE HASSELT, VIERDE KAMER A, HEEFT HET VOLGENDE
VONNIS UITGESPROKEN:**

Inzake rolnummer: 07/1788/A

1. [REDACTED] student, geboren op [REDACTED] wonende te [REDACTED]
2. [REDACTED], zonder beroep, geboren op [REDACTED], en zijn echtgenote [REDACTED] huisvrouw, geboren op [REDACTED] beide samenwonende te [REDACTED], in hun hoedanigheid van ouders, wettelijke vertegenwoordigers over de persoon en de goederen van hun minderjarig kind [REDACTED] geboren op 03 november 1990;
3. [REDACTED], arbeider, geboren op [REDACTED] wonende te 3980 [REDACTED] in zijn hoedanigheid van ouder, wettelijk vertegenwoordiger over de persoon en de goederen van zijn minderjarig kind [REDACTED] geboren op [REDACTED]
4. [REDACTED], arbieder, geboren op [REDACTED] wonende te [REDACTED] in zijn hoedanigheid van ouder, wettelijk vertegenwoordiger over de persoon en de goederen van zijn minderjarige kinderen [REDACTED] geboren op [REDACTED] en [REDACTED] geboren op [REDACTED],

1ste eiser, aanwezig in persoon en bijgestaan door zijn raadsman mr. Lagae loco mr. W. Van Steenbrugge, advocaat te 9000 Gent, Limburgstraat 122;
2de, 3de en 4de eiser, vertegenwoordigd door mr. Lagae loco mr. W. Van Steenbrugge, advocaat te 9000 Gent, Limburgstraat 122;

tegen:

**DE OPENBARE INSTELLING SCHOLENGROEP 13 – ZUID-LIMBURG van
het GEMEENSCHAPSONDERWIJS**, met zetel te 3700 Tongeren, Oude
Kerkhofweg 1;

verweerster, vertegenwoordigd door mr. M. STOMMELS, advocaat te 2000
Antwerpen, Amerikalei 220 bus 14;

30.06.2008

07/1788/A

2/10

Volgt het vonnis

Gelet op:

- het dagvaardingsexploot betekend op 17.08.2007;
- de eiswijziging bij conclusies neergelegd op de griffie op 01.04.2008;
- de conclusies en de stukken van partijen.

*****

I FEITEN

1.

Eisers behoren allen tot de godsdienstige strekking van het Sikhisme.

De zoon van tweede eisers, zijnde [REDACTED] (° [REDACTED]) volgde het eerste en tweede middelbaar onderwijs, richting elektriciteit/metaal gedurende de schooljaren 2002-2003 en 2004-2005 bij verweerster, meer bepaald in het koninklijk technisch atheneum te Sint-Truiden. Deze schooljaren heeft de zoon van tweede eisers zonder problemen gevolgd, terwijl hij een tulband droeg, wat in zijne hoofde een religieuze verplichting inhoudt.

Hij en eerste eiser [REDACTED] (° [REDACTED]) wensten zich in augustus 2005 voor het derde middelbaar, richting elektriciteit, in te schrijven.

Voor het schooljaar 2005-2006 werd er in het schoolreglement van verweerster onder art. 3.7 de volgende regel ingeschreven: "Het is voor iedereen verboden om om het even welk hoofddeksel te dragen in het schoolgebouw met uitzondering van de gangen, de overdekte speelplaats en de toiletten." In het schoolreglement van 2007-2008 werden deze uitzonderingen ook weggelaten.

Aangezien het hen hierdoor niet toegelaten was een tulband in het school te dragen, hebben zij zich ingeschreven in een andere school, nl. het stedelijk instituut voor technisch en beroepsonderwijs te Aarschot. Omwille van de afstand hebben zij zich voor het schooljaar 2006-2007 ingeschreven te Herk-de-Stad.

De zoon van derde eiser, zijnde [REDACTED] (° [REDACTED]) heeft middelbaar onderwijs gevolgd bij verweerster gedurende de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007. Hij beweert dat hij gedurende het eerste schooljaar zijn tulband mocht dragen, maar het volgende schooljaar niet meer, waardoor hij bij het binnengaan van de school telkens zijn tulband diende af te leggen. Hierdoor zou bij hem stress en depressiviteit zijn veroorzaakt.

Op 16 en 18 januari 2007 werd hij uitgesloten uit de lessen wegens gedragsproblemen. Aangezien de problemen aanhielden, heeft de directeur bij unaniem advies van de klassenraad hem definitief verwijderd uit de lessen, wat gemeld werd per aangetekend schrijven van 27.06.2007.

30.06.2008

07/1788/A

3/10

De kinderen van vierde eiser, zijnde [REDACTED] (° [REDACTED]) en [REDACTED] ([REDACTED]) wensten vanaf september 2006 middelbare school te lopen bij verweerster, maar zij zouden geweigerd zijn omwille van de tulband waardoor zij zich dienden in te schrijven in Herk-de-Stad.

2.

Per aangetekend schrijven van 19.06.2007 hebben eisers verweerster aangemaand haar intern schoolreglement te wijzigen en hen in te schrijven voor het volgende schooljaar.

Verweerster gaf per schrijven van 27.06.2007 aan eisers te kennen hierop niet in te gaan.

3.

Eisers hebben vervolgens verweerster op 13.07.2007 gedagvaard voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Hasselt, zitting houdend in kort geding.

Bij vonnis van 30.08.2007 verklaarde de kort geding rechter zich niet bevoegd om uitspraak te doen over de al dan niet vernietiging van het schoolreglement van verweerster en achtte zij bijkomend de vordering niet urgent en dus niet ontvankelijk.

II VORDERINGEN

Bij dagvaarding, betekend op 17.08.2007, hebben eisers verweerster gedagvaard teneinde:

- verweerster te veroordelen om het hoofddekselferbod in haar intern reglement niet toe te passen op eisers noch op overige leerlingen behorend tot de Sikh-gemeenschap en aldus verweerster te verplichten om eisers in te schrijven in een studierichting naar hun keuze en dit op straffe van de verbeurte van een dwangsom van 500,00 euro per dag vertraging na betekening van het te verlenen vonnis;
- verweerster te veroordelen tot betaling van:
  - de morele schadevergoeding van 5.000,00 euro en de materiële schadevergoeding van 707,00 euro aan eerste eiser [REDACTED]
  - de morele schadevergoeding van 5.000,00 euro en de materiële schadevergoeding van 707,00 euro aan tweede eisers [REDACTED] en [REDACTED] q.q. [REDACTED]
  - de morele schadevergoeding van 5.000,00 euro aan derde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED]
  - de morele schadevergoeding van 2.500,00 euro en de materiële schadevergoeding van 125,00 euro aan vierde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED]
  - de morele schadevergoeding van 2.500,00 euro en de materiële schadevergoeding van 157,00 euro aan vierde eiser q.q. [REDACTED]
- verweerster te veroordelen tot de kosten van het geding.

30.06.2008

07/1788/A

4/10

Bij conclusies neergelegd op de griffie op 01.04.2008 hebben eisers het eerste onderdeel van hun vordering gewijzigd en zij vorderen verweerster te veroordelen hen toe te laten op haar school met tulband en haar te verplichten om hen in te schrijven in een studierichting naar hun keuze, dit op straffe van de verbeurte van een dwangsom van 500 euro per dag vertraging na betekening van het te verlenen vonnis.

III BEOORDELING

1.

Eisers stellen dat de onrechtmatige wijze waarop het hoofddekselverbod uit het intern reglement van verweerster wordt toegepast, een ontoelaatbare schending maakt op de bij internationaal verdragsrechterlijk bepaalde en door de grondwet gegarandeerde subjectieve rechten, nl. het recht op vrijheid van godsdienst (art. 9 EVRM en art. 19 G.W.), het verbod van discriminatie (art. 14 EVRM), het verbod van indirecte discriminatie (art. 2.2.b van de Richtlijn 2000/43/EG als omgezet bij wet van 30.07.1981), het recht op onderwijs (art. 2, 1ste protocol bij het EVRM, art. 24 par. 1 en 3 G.W.), het verbod op vernederende behandeling (art. 3 EVRM) en het recht op privé-leven (art. 8 EVRM).

2.

Verweerster werpt op dat de rechtbank onbevoegd is om te bevelen haar schoolreglement niet toe te passen.

De vordering van eisers, zoals gewijzigd in de loop van de procedure, strekt ertoe de onrechtmatige schending van hun subjectieve rechten te laten vaststellen, een einde te maken aan deze schending en hen een schadevergoeding toe te kennen voor de schade geleden door deze schending.

De vordering strekt er bijgevolg niet toe de administratieve beslissing van verweerster (de invoering van een bepaalde regel in het intern schoolreglement) te horen schorsen of vernietigen.

Bijgevolg is de burgerlijke rechtbank overeenkomstig art. 144 G.W. bevoegd om over het voorliggend geschil uitspraak te doen.

3.

Verweerster werpt verder op dat de vordering van derde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED] onontvankelijk is, daar hij geen belang heeft bij deze vordering. Eiser heeft immers zelf het schoolreglement voor akkoord ondertekend op 30.09.2006 en zijn zoon werd bij beslissing van 27.06.2007 definitief uit de lessen verwijderd ingevolge een tuchtmaatregel die inging vanaf 01.09.2007.

Een procespartij die voorhoudt titularis te zijn van een subjectief recht, heeft de hoedanigheid en het belang om de vordering in te stellen, ook al wordt dat recht

30.06.2008

07/1788/A

5/10

betwist. Het onderzoek naar het bestaan en de draagwijdte van het subjectief recht dat door eiser wordt ingeroepen, betreft niet de ontvankelijkheid maar de grond van de vordering.

De vraag of het subjectief recht van de zoon van derde eiser effectief aangetast is ingevolge de beslissing van verweerster, nu hij ingevolge een tuchtmaatregel van de school werd verwijderd, behoort bijgevolg tot de beoordeling van de grond van de vordering.

4.

Onder art. 3.7 van het intern schoolreglement is sinds het schooljaar 2005-2006 een duidelijk en algemeen verbod op het dragen van een hoofddeksel opgenomen. Deze regel geldt voor alle leerlingen en maakt geen enkel onderscheid naargelang van het soort hoofddeksel en van de al dan niet religieuze betekenis van het hoofddeksel.

Ondanks de algemene bewoordingen van het verbod, heeft dat verbod tot gevolg dat bepaalde leerlingen die vanuit een bepaalde religieuze overtuiging een hoofddeksel dragen (zoals joden, islamieten en sikhs), beknut worden in de uitdrukking van hun religieuze overtuiging.

Het dragen van een hoofddeksel, voorgeschreven vanuit een bepaalde religie, wordt beschouwd als een onderdeel van de uitoefening van de godsdienstvrijheid.

Door de wijziging van het intern reglement wordt bijgevolg het recht op vrijheid van godsdienst van eisers beperkt.

Verweerster trekt in twijfel dat het dragen van een tulbaan een religieuze verplichting is voor eisers die het Sikh-geloof belijden.

Het komt niet aan de rechtbank toe om te inhoud van een godsdienst te bepalen of de voorschriften en geboden ervan te interpreteren of zich te mengen in de interpretatie van religieuze tekens en de betekenis ervan. Bijgevolg dient niet nader onderzocht te worden of voor eisers het dragen van een tulband in het kader van hun godsdienst een verplichting dan wel een facultatief voorschrift uitmaakt. Het volstaat dat eisers het dragen van een tulband ervaren als een verplichting vanuit hun geloof.

Het recht op vrijheid van godsdienst is echter niet absoluut. Overeenkomstig art. 9 par. 2 EVRM kan deze vrijheid aan geen andere beperkingen onderworpen worden dan deze bij wet voorzien en die noodzakelijk zijn in een democratische samenleving in het belang van de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde, gezondheid of goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Teneinde na te gaan of de beperking aan de vrijheid van godsdienst door het opleggen van het verbod van een dragen van een hoofddeksel voldoet aan de bepalingen van het EVRM, dient deze beperking te voldoen aan de volgende voorwaarden:

30.06.2008

07/1788/A

6/10

- de beperking moet opgenomen zijn in een voldoende algemene en duidelijke regel;
- de beperking moet een doelstelling van algemeen belang of ter bescherming van de rechten van anderen dienen;
- de beperking moet evenredig zijn met dit beoogde doel.

Bovendien dient bij de beoordeling van de beperking van een mensenrecht rekening te worden gehouden met bij de concrete feitsituatie en de maatschappelijke context in het betreffende land.

De eerste van de hoger vermelde voorwaarde is voldaan, gelet op de inhoud van art. 3.7 van het intern reglement. De tweede en derde voorwaarden zijn echter niet voldaan.

De verbodsregel werd ingevoerd sinds het schooljaar 2005-2006, terwijl voordien een dergelijk verbod niet gold en de zoon van tweede eisers met tulband zonder problemen onderwijs kon volgen bij verweerster.

Verweerster geeft nergens een specifieke reden aan waarom een dergelijk algemeen verbod werd ingevoerd in het intern schoolreglement sinds het betreffende schooljaar.

Zij stelt enkel dat de bedoeling van hoofddekselverbod voornamelijk waren hygiëne en herkenbaarheid van de leerlingen. Dergelijke vage doelstellingen zonder dat er aangegeven wordt dat er ter zake problemen waren in de school, rechtvaardigen geenszins de aantasting van het subjectieve recht van eisers op godsdienstvrijheid door het hoofddekselverbod.

Evenmin toont zij aan dat hoofddekselverbod zich opdrong, daar de rechten van de andere leerlingen in het gedrang kwamen en dienden beschermd te worden.

Zo maakt verweerster geen melding dat de aanwezigheid van de sikh-leerlingen met tulband in haar school voor onrust of problemen hebben gezorgd, dat zij de orde in de school hebben verstoord of dat andere leerlingen hierdoor onder druk werden gezet waardoor hun rechten op vrijheid van godsdienst of op vrije meningsuiting in het gedrang kwamen.

Bovendien is dat verbod helemaal niet in overeenstemming te brengen met de pedagogische visie van verweerster, zoals deze verwoord is in het pedagogisch project van het gemeenschapsonderwijs dat deel uitmaakt van intern reglement, waarin onder ander wordt gesteld dat:

- het gemeenschapsonderwijs opvoedt tot sociaal engagement, verantwoord gebruik van de ruimte, wereldsolidariteit, verdraagzaamheid en brede belangstelling voor het culturele gebeuren hier en elders;
- mensen van alle overtuigingen welkom zijn in het gemeenschapsonderwijs en hun eigenheid wordt gerespecteerd;
- het gemeenschapsonderwijs het actief omgaan met deze diversiteit als een meerwaarde beschouwt en als een pijler van zijn onderwijs; dat het gemeenschapsonderwijs via dit actief pluralisme beklemtoont dat de mensheid

30.06.2008

07/1788/A

7/10

ondanks alle verschillen, verbonden is door gemeenschappelijke waarden en doelen.

Hierbij dient dan ook opgemerkt te worden dat de situatie in België wat betreft de scheiding tussen kerk en staat minder strikt is dan in Turkije en Frankrijk. Zo neemt de staat een ondersteunende en positieve houding aan ten aanzien van de erkende erediensten en de vrijzinnigheid (art. 181 G.W.) en kent het elk kind zelfs het recht toe op onderwijs ter zake (art. 24 par. 3 G.W.).

De uitspraken waarnaar verweerster verwijst en die betrekking hebben op Turkije en Frankrijk, kunnen bijgevolg niet zomaar toegepast worden op de situatie in België.

Tenslotte is het algemeen hoofddekselverbod niet evenredig met het gestelde doel, nl. de hygiëne en de herkenbaarheid van de leerlingen.

In het intern reglement was onder art. 4.8 reeds de volgende bepaling voorzien: "*Om redenen van hygiëne en /of veiligheid moet in sommige lessen aangepaste kledij gedragen worden. In sommige gevallen zal het dragen van haarnetjes, badmussen en beschermkledij aangewezen of zelfs verplicht zijn. In andere gevallen zal het instellingshoofd of de betrokken leerkracht, naargelang van het geval het dragen van hoofddeksels, sieraden, losse kledij, sjaltjes en dergelijke meer verbieden wanneer de hygiëne en/of de veiligheid dit vereisen. Bijvoorbeeld in de lessen lichamelijke opvoeding en praktijkvakken, bij sport en zwemmen.*"

De vooropgestelde doelen werden bijgevolg reeds voldoende bereikt door deze bepaling in het intern reglement zonder dat er nog een algemene verbodsbepaling op het dragen van een hoofddeksel diende ingevoerd te worden.

Door het invoeren van een algemeen hoofddekselverbod in haar intern reglement heeft verweerster bijgevolg ten onrechte de subjectieve rechten van eisers op godsdienstvrijheid, zoals gewaarborgd door het EVRM en de grondwet, geschonden.

5.

Nu het vaststaat dat verweerster onrechtmatig gehandeld heeft en hierdoor de subjectieve rechten van eisers heeft geschonden, heeft de burgerlijke rechtbank de bevoegdheid om de begane onrechtmatige aantasting van de subjectieve rechten zowel te voorkomen als te vergoeden (zie Cass. 04.03.2004, *Arr. Cass.* 2004, 392.).

Bijgevolg kan verweerster verplicht worden om eisers (met uitzondering van derde eiser ██████████ q.q. ██████████ – zie verder) toe te laten met tulband voor het schooljaar 2008-2009 en hen in te schrijven in een studierichting naar keuze.

Terecht merkt verweerster wel op dat deze verplichting tot inschrijving in een studierichting naar keuze niet algemeen is, maar dat eisers dienen te voldoen aan de minimumvereisten qua opleiding voor een leerjaar.

Ook verwijst verweerster terecht naar de regels vervat in art. 4.8 met het oog op hygiëne en veiligheid in praktijklessen. Het betreffende artikel houdt geen beperking in van de vrijheid van godsdienst en dient door eisers nageleefd te worden.

30.06.2008

07/1738/A

8/10

Verweerster betwist tenslotte het opleggen van deze verplichting onder verbeurte van een dwangsom. Zij stelt dat er geen aanwijzingen zijn dat zij zich niet zou houden aan de tussen te komen beslissing.

Eisers verdedigen zich ter zake niet en maken op geen enkele manier de noodzaak tot het opleggen van een dwangsom aannemelijk zodat op deze eis niet kan worden ingegaan.

Wat betreft de zoon van derde eiser werd er een tuchtmaatregel van definitieve verwijdering vanaf 01.09.2007 genomen.

Derde eiser bewijst niet dat deze tuchtmaatregel niet meer geldig zou zijn. Evenmin werd de regelmatigheid van deze tuchtmaatregel betwist.

Ten gevolge van deze tuchtmaatregel kan hij dan ook niet toegelaten worden tot de school van verweerster.

6.

Verweerster betwist dat eisers de beweerde morele en materiële schade hebben geleden door de schending van hun subjectieve rechten.

Eisers beweren dat zij morele schade hebben geleden, doordat zij door het gedrag van verweerster de door hen gewenste studierichtingen niet konden volgen.

Ondanks de betwisting van verweerster, wordt er van die beweringen geen enkel bewijs neergelegd. Eisers verwijzen in een voetnoot van hun conclusies naar verklaringen die zouden afgelegd zijn voor de kort gedingrechter.

Eisers brengen echter geen enkel stuk bij met betrekking tot de kort gedingprocedure zodat hun beweringen niet bewezen zijn.

Evenmin brengen zij bewijzen bij omtrent hun vervoerskosten die zij zouden hebben gehad door les te volgen in Aarschot en Herk-de-Stad. Ofschoon verweerster deze kosten betwist, worden er geen bewijzen van bijgebracht.

Bij gebrek aan bewijs dienen de gevorderde schadevergoedingen dan ook afgewezen te worden.

7.

Eisers vorderen wat betreft de gerechtskosten de maximumrechtsplegingvergoeding van 10.000,00 euro (niet in geld begrootbare vordering). Zij verwijzen naar de vermogendheid van verweerster, de complexiteit van de zaak en het overduidelijk onredelijk karakter van de situatie.

De door hen aangehaalde argumenten zijn niet overtuigend.

Er liggen geen bewijzen voor dat verweerster vermogend is. Het is algemeen geweten dat schoolinstellingen enorme uitgaven hebben om hun leerlingen in optimale omstandigheden onderwijs aan te bieden.

30.06.2008

07/1788/A

9/10

Wat betreft de complexiteit van de zaak verwijzen eisers naar het gevoerde kort geding en de uitvoerige conclusies. Vermits eisers geen stukken van de kort gedingprocedure bijbrengen, kan niet nagegaan worden of de kosten voor deze procedure al werden begroot in deze beschikking. De kort gedingprocedure kan dan ook niet aangewend worden om de complexiteit van de zaak te staven. Het opstellen van één dagvaarding en twee besluiten zonder dat enige onderzoeksmaatregel diende uitgevoerd te worden, is onvoldoende om een rechtsplegingvergoeding van niet minder dan 10.000, euro te rechtvaardigen.

Evenmin is er sprake van een overduidelijk onredelijke situatie.

De basisrechtsplegingvergoeding van 1.200, euro wordt dan ook toegekend.

*****

Gelet op de voorschriften van artikelen 2, 30 tot 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken.

OM DEZE REDENEN**DE RECHTBANK**, recht doende op tegenspraak,

Verleent akte aan eisers van hun eiswijziging.

Verklaart de gewijzigde vordering van derde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED] ontvankelijk, doch ongegrond.

Verklaart de gewijzigde vordering van eerste eiser [REDACTED] tweede eisers [REDACTED] en [REDACTED] q.q. [REDACTED] en vierde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED] ontvankelijk en deels gegrond.

Veroordeelt verweerster Openbare instelling Scholengroep 13 om:

- eerste eiser [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

toe te laten op haar school met tulband en verplicht haar om hen in te schrijven in een studierichting naar hun keuze en dat onder de volgende voorwaarden:

- dat zij voldoen aan de minimumvereisten qua opleiding voor een leerjaar,
- dat zij gehouden zijn art. 4.8 van het intern reglement na te leven.

Veroordeelt verweerster Openbare instelling Scholengroep 13 tot de kosten van het geding, in hoofde van eerste eiser Jaswant Singh, tweede eisers [REDACTED] en [REDACTED] q.q. [REDACTED] en vierde eiser [REDACTED] q.q. [REDACTED] en [REDACTED]

Begroot deze kosten aan de zijde van eisers op 267,38 euro dagvaarding en 1.200,00 euro rechtsplegingvergoeding.

30.06.2008

07/1788/A

10/10

Aldus gedaan en uitgesproken op de openbare terechtzitting van de vierde kamer A op 30 juni 2008.

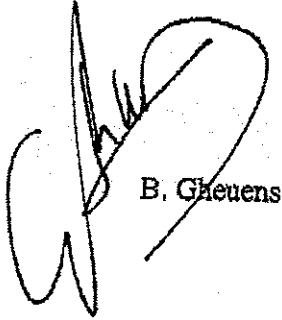
Aanwezig :

mevrouw H. Coenen, rechter, voorzitter van de kamer;

de heer L. Cox, rechter;

mevrouw S. Gorré, rechter;

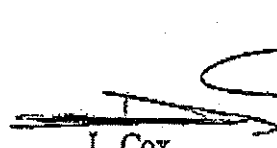
mevrouw B. Gheuens, griffier.

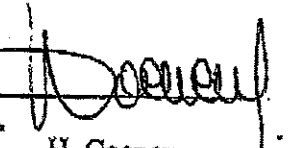
B. Gheuens

S. Gorré

L. Cox

H. Coenen